

VÝVOJ OBČIANSKÝCH PRÁV V USA V OBDOBÍ ROKOV 1954-1968

**ANDREA ERBENOVÁ
TRNAVSKÁ UNIVERZITA,
PRÁVNICKÁ FAKULTA,
KATEDRA DEJÍN PRÁVA**

ABSTRAKT

ERBENOVÁ, ANDREA: VÝVOJ OBČIANSKÝCH PRÁV V USA V OBDOBÍ ROKOV 1954-1968. IN HISTORIA ET THEORIA IURIS, ROČ. 4, 2012, Č. 7, S. 16

Predkladaný príspevok je venovaný obdobiu hnutia za občianske práva v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch 20. storočia v Spojených štátoch amerických. V tomto období boli prijaté dôležité zákony týkajúce sa občianskych práv (*Civil Rights Act of 1957, 1960, 1964, Voting Rights Act, Fair Housing Act*), ktoré pomohli postupnej desegregácii a faktickému zrovnoprávňovaniu čiernych obyvateľov Spojených štátov. Najvýznamnejšiu úlohu v tomto procese však zohral Najvyšší súd Spojených štátov a jeho rozhodovacia činnosť.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Právo, rozhodnutie, občianske, Najvyšší súd, diskriminácia

KEYWORDS

Law, Decision, Civil, Supreme Court, Discrimination

KONTAKTNÉ ÚDAJE

JUDr. Andrea Erbenová

Názov pôsobiska:

Právnická fakulta Trnavskej univerzity

Katedra dejín práva – externý doktorand

Adresa:

Kolárova 10

918 43 Trnava

Slovenská republika

E-mail: andrea.erbenova@gmail.com

ÚVOD

Situácia v oblasti občianskych práv čiernych obyvateľov prvej polovici 20. storočia v Spojených štátoch amerických nebola práve ideálna. Vo jednotlivých oblastiach spoločenského života sa uplatňovala doktrína *separate but equal*, legitimizovaná rozhodnutím Najvyššieho súdu Spojených štátov v prípade *Plessy v. Ferguson*¹: podľa ktorej pokiaľ čierni občania majú rovnaké možnosti ako bieli, ústavná záruka rovnosti je zachovaná. Zákony vyžadujúce oddelenie rás boli považované za legitímny výkon štátnej moci.² V praxi to znamenalo oddelené vzdelávacie inštitúcie, hotely, reštaurácie, dopravné prostriedky, pláže a iné verejné priestranstvá. V oblasti volebného práva nebola situácia o nič lepšia, iba mizivá časť čierneho obyvateľstva mala právo voliť, a mať tak možnosť legitímnym zákonným spôsobom zmeniť svoju situáciu.

1 UKONČENIE SEGREGÁCIE – PRÁVNÝ ZÁKLAD

Ako však M.L. King Jr. vo svojej reči³ vyhlásil: „*príde čas, kedy sú ľudia unavení z toho, že sú pošliapaní železnou nohou útlaku*“. Ten čas podľa Kinga práve nadišiel: „*Veľkou pýchou americkej demokracie je právo protestovať kvôli právu*“. King vyzval zúčastnených na nenásilný protest, aby sa pozornosť belochovej sústredila na segregáciu a aby bolo spravodlivosti učinené zadosť. Pretože „*ak sa mýlime, Najvyšší súd tohto národa sa mýli ... Ak sa mýlime, ústava Spojených štátov sa mýli*“.⁴

Prostriedkami k dosiahnutiu tohto cieľa však neboli len protesty, ale ako vtedajší predstavitelia hnutia správne pochopili, aj príslušná legislatíva zo strany štátu: Nielen právo, ale ani masové protesty totiž sami osebe neboli dostatočné na ukončenie kastového systému, len kombinácia oboch by mohla dosiahnuť túto monumentálnu úlohu a dostať dlho odkladaný príslub rovnosti bližšie k realizácii.⁵ Táto forma sa realizovala podávaním žalôb napádajúcich ústavnosť noriem upravujúcich segregáciu.

V oblasti práva sa prvý výsledok dostavil vo forme súdnych rozhodnutí Najvyššieho súdu: *Brown v. Board of Education Topeka*⁶ (1954), *Sarah Keys v. Carolina Coach Company*⁷ (1955), *Browder v. Gayle*⁸ (1956).

-
- 1 *Plessy v. Ferguson* 163 U.S. 537 (1896). Dostupné online na stránke www.findlaw.com, ako i všetky ostatné citované rozhodnutia Najvyššieho súdu.
 - 2 V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že právna úprava v oblasti občianskych práv bola ponechaná na jednotlivé štáty (nie na federálnu moc), táto však samozrejme nesmela odporovať federálnej ústave.
 - 3 Túto reč predniesol M.L. King dňa 5.12.1955 na stretnutí Montgomery Improvement Association, ktoré vzniklo ako reakcia na zatknutie Rosy Parks-černošky, ktorá odmietla v autobuse uvoľniť miesto bielemu obyvateľovi, čím porušila mestské nariadenie (Montgomery, Alabama). Dostupné online: <http://mlk-kpp01.stanford.edu/index.php/encyclopedia/documentsentry/the_address_to_the_first_montgomery_improvement_association_mia_mass_meeting/>.
 - 4 *If we are wrong, the Supreme Court of this nation is wrong. ...If we are wrong, the Constitution of the United States is wrong.*
 - 5 Nieman, D.G. *Promises to Keep: African-Americans and the constitutional order, 1776 to the Present*. New York Oxford : Oxford University Press, 1991, str.151.
 - 6 *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954).
 - 7 *Sarah Keys v. Carolina Coach Company*, 64 MCC 769 (1955).
 - 8 *Browder v. Gayle*, 352 U.S. 903 (1956).

1.1 ROZHODNUTIE BROWN A JEHO NÁSLEDKY

Výrazným prelomom z hľadiska ľudských práv bolo rozhodnutie *Brown v. Board of Education Topeka*, ktoré sa týkalo segregácie v oblasti vzdelávania. Najvyšší súd Spojených štátov ním odmietol doktrínu *separate but equal* založenú rozhodnutím *Plessy*, keď jednomyseľne skonštatoval: *Zhodli sme sa, že v oblasti verejného vzdelávania, doktrína „oddelení, ale rovnoprávni“ nemá miesto. Oddelené vzdelávacie inštitúcie sú neodmysliteľne nerovné.*⁹ Vzdelanie je podľa názoru Najvyššieho súdu Spojených štátov *hlavným nástrojom pri privádzaní dieťaťa ku kultúrnym hodnotám, pri jeho príprave pre neskoršiu odbornú prax, a pomáha mu sa normálne nastaviť k jeho prostrediu.* Segregácia odopiera čiernym deťom možnosť naplno požívať výhody vzdelania a stavia ich tak do znevýhodňujúcej pozície. Oddelenie bielych a čiernych detí v školstve na rasovom podklade vytvára *pocit menejcennosti...ktorý môže ovplyvniť ich srdce a myseľ.*

V rozhodnutí *Browder v. Gayle*, Najvyšší súd Spojených štátov (odkazujúc na rozhodnutie v prípade *Brown*) potvrdil rozhodnutie súdu nižšieho stupňa, ktorý vyhlásil zákon štátu Alabama, upravujúci segregáciu vo verejnej doprave za protiústavný: *nútená segregácia čiernych¹⁰ a bielych pasažierov v autobusoch premávajúcich v meste Montgomery porušuje Ústavu a zákony Spojených štátov.*

V rozhodnutí *Sarah Keys v. Carolina Coach Company* – prvom rozhodnutí týkajúcom sa medzištátnej prepravy, Najvyšší súd Spojených štátov vyhlásil segregáciu v medzištátnej preprave za protizákonnú: *Zhodli sme sa na tom, že prideľovanie miest v medzištátnych autobusoch, tak nevyhnutne zamýšľaných na vyvolanie menejcennosti cestujúceho výlučne na základe rasy alebo farby pleti musí byť považované za vystavenie cestujúceho nespravodlivej diskriminácii a za nepatričnú a bezdôvodnú nevýhodu a predsudok. ... Považujeme tieto praktiky odporcu (prepravnej spoločnosti), vyžadujúce aby medzištátni pasažieri čiernej pleti zaujímali priestor a miesta v špeciálnych častiach autobusov za vystavenie cestujúcich nespravodlivej diskriminácii a za nepatričnú a bezdôvodnú nevýhodu a predsudok, v rozpore s čl. 216 (d) Interstate Commerce Act a preto za nezákonné.* Normy umožňujúce realizáciu tohto rozhodnutia však zo strany prišli až o 8 rokov neskôr (viď bod 3.1).

Vyššie uvedené rozhodnutia a princípy v nich uvedené vytvorili dôležitý základ pre odstránenie diskriminácie čiernych občanov. Jedna dôležitá otázka však zostala nezodpovedaná - ako presadiť princíp desegregácie do praxe? Za týmto účelom Najvyšší súd Spojených štátov v rozhodnutí označovanom ako *Brown II*¹¹ zdôraznil, že implementácia by mala byť postupná a mala by zohľadňovať lokálne podmienky. Sudcovia by mali aplikovať desegregačný princíp v rozhodnutí *Brown* s „*all deliberate speed*“¹², čím umožnili južným štátom, v ktorých bola segregácia čiernych obyvateľov hlboko zakorenená, nájsť spôsoby ako zabrániť integrácii.

Reakcie na rozhodnutie *Brown* totiž neboli len pozitívne: Zástupcovia a senátori z južných štátov v nadväznosti na jeho vydanie vydali rezolúciu *Southern Manifesto*¹³, v ktorom právny názor Najvyššieho súdu Spojených štátov označili za „*jasné zneužitie súdnej moci*“. V manifeste poukázali na doktrínu *separate but equal*, majúcu svoj pôvod na severe Spojených štátov (nie na juhu, ako by bolo logické predpokladať¹⁴, ktorú nasledovali nielen južné, ale aj severné štáty. Autori odkázali na rozhodnutie *Plessy* ako i ďalšie rozhodnutie *Lum v. Rice*, a takmer 100 rokov starý právny princíp nimi ustanovený. Napriek tomu, Najvyšší súd Spojených štátov, *bez právneho základu pre takéto konanie sa zaviazal vykonávať svoju súdnu právomoc nahradil svoje politické a spoločenské myšlienky nad ustanovené právo danej krajiny. Takéto neoprávnené uplatňovanie moci súdom v rozpore s Ústavou vytvára chaos a zmätok v dotknutých štátoch* Signatári Manifesta sa zároveň zviazali

9 We conclude that, in the field of public education, the doctrine of „separate but equal“ has no place. Separate educational facilities are inherently unequal.

10 Najvyšší súd na označenie čiernych občanov používa termín „Negro“.

11 *Brown v. Board of Education of Topeka*, 349 U.S. 294 (1955).

12 Tj v preklade znamenajúc že so všetkou možnou úvážlivou rýchlosťou.

13 12. marec 1956, dostupné online <<http://www.milestonedocuments.com/documents/view/southern-manifesto/text>>.

14 Konkrétne v štáte Massachusetts, kde už v roku 1850 Najvyšší súd štátu Massachusetts rozhodol, že rasová segregácia vo verejných školách je v súlade s Ústavou Spojených štátov. Stalo sa tak v prípade *Roberts v. City of Boston*: Benjamin Roberts zažaloval mesto Boston z dôvodu, že jeho 5-ročná dcéra nemohla navštevovať miestnu školu blízko jej bydliska, pretože bola čiernej pleti. Najvyšší súd štátu Massachusetts jeho argumenty uvedené v žalobe odmietol s tým, že pokiaľ majú čierni právo na prístup ku vzdelaniu ekvivalentnému tomu, ktoré je poskytované bielym, ústavná záruka rovnosti bola dodržaná.

využiť všetky právne prostriedky na dosiahnutie zmeny tohto rozhodnutia ktoré je v rozpore s Ústavou.

V reakcii na túto situáciu Najvyšší súd Spojených štátov v rozhodnutí *Cooper v. Aaron*¹⁵ zdôraznil, že jednotlivé štáty sú viazané rozhodnutiami Najvyššieho súdu Spojených štátov a sú povinné podľa nich postupovať aj v prípade, ak s nimi nesúhlasia: *Princípy oznámené v tomto rozhodnutí (Brown) a povinnosť štátov ich poslúchnuť podľa príkazu v Ústave, sú nevyhnutné pre ochranu slobôd zaručených našou základnou chartou pre všetkých z nás Nás ústavný ideál rovnakej spravodlivosti podľa práva s právom sa tak stáva živou pravdou... ústavné práva detí...prezentované... v rozhodnutí Brown nemôžu byť nulifikované štátnymi zákonodarcami alebo výkonnou mocou štátu alebo súdnymi úradníkmi, ani otvorene a priamo, ani nepriamo prostredníctvom vyhybavých programov pre segregáciu, o ktoré sa pokúsia či už bezprostredne alebo dômyselne.*

Zákaz segregácie proklamovaný v rozhodnutí *Cooper v. Aaron* sa prostredníctvom série súdnych sporov, ktoré sa dostali až pred Najvyšší súd Spojených štátov v priebehu rokov 1955-58¹⁶ rozšíril z oblasti vzdelávania aj do oblastí požívania ďalších verejných zariadení (*public facilities*): golfových ihrísk a jazier na rybačku v rozhodnutí *Muir v. Louisville Park Theatrical Association*¹⁷ a *Holmes v. City of Atlanta*¹⁸, verejných pláží, kúpeľov a plavární v rozhodnutí *Mayor of Baltimore v. Dawson*¹⁹, verejných právnických škôl v rozhodnutí *Florida ex rel. Hawkins v. Board of Control*²⁰, autobusov v už spomínanom rozhodnutí *Gayle v. Browder*, mestských parkov v rozhodnutí *New Orleans City Park Improvement Association v. Detiege*²¹ a letiskových reštaurácií a toaliet v rozhodnutí *Turner v. City of Memphis*²².

Zákaz segregácie sa zatiaľ síce nerozšíril aj do súkromnej sféry (súkromných prevádzok), avšak vďaka extenzívnemu výkladu pojmu *public facilities* Najvyšším súdom Spojených štátov sa nepriamo dostal aj sem: V rozhodnutí *Burton v. Wilmington Parking Authority*²³ Najvyšší súd Spojených štátov vyslovil, že prevádzka reštaurácie (patriaca síce súkromnej osobe), ktorá funguje v mestských garážach – priestoroch prenajatých mestom je tak blízko spojená s mestom, že diskriminácia v nej by sa rovnala zásahu zo strany štátu a preto ju nemožno povoliť.

15 *Cooper v. Aaron*, 358 U.S. 1 (1958).

16 Tieto prípady boli zastupované právnikmi (*Legal Defense Fund*) zo združenia *National Association for Advancement of Colored People* (NAACP), najmä Thurgoodom Marshallom, ktorý sa neskôr stal sám sudcom Najvyššieho súdu Spojených štátov.

17 *Muir v. Louisville Park Theatrical Association*, 347 U.S. 971 (1954).

18 *Holmes v. City of Atlanta*, 350 U.S. 879 (1955).

19 *Mayor of Baltimore v. Dawson*, 350 U.S. 877 (1955).

20 *Florida ex rel. Hawkins v. Board of Control*, 350 U.S. 413 (1956).

21 *New Orleans City Park Improvement Association v. Detiege*, 358 U.S. 54 (1958).

22 *Turner v. City of Memphis*, 369 U.S. 350 (1962).

23 *Burton v. Wilmington Parking Authority* 365 U.S. 715 (1961).

2 POTREBA FEDERÁLNEJ ÚPRAVY

Problematickou v oblasti občianskych práv bola práve neexistencia zákonnej úpravy na federálnej úrovni²⁴. Prvou reakciou Kongresu na túto situáciu bolo prijatie Zákona o občianskych právach (1957)²⁵. Tento zákon upravoval predovšetkým volebné právo (voľbu prezidenta a členov Kongresu). Zákon ďalej vytvoril Oddelenie pre Občianske práva (*Civil Rights Division*) na Ministerstve spravodlivosti a Komisiu pre občianske práva. Zákon zároveň priznal federálnym sudcom určité právomoci v prípadoch týkajúcich sa porušenia práv podľa tohto zákona.

Roku 1960 bol prijatý ďalší Zákon o občianskych právach (*Civil Rights Act of 1960*), upravujúci opäť predovšetkým volebné právo. Zákon rozšíril právomoci federálnych sudcov v prípadoch porušenia práv a zakotvil sankcie voči tým, ktorí porušili právo voliť, resp. obmedzili voličov pri registrácii.

Tieto dva zákony však nepriniesli očakávané zmeny v oblasti občianskych práv. Aj v oblasti volebného práva sa ukázali ako nedostačujúce, keďže podstatná časť čierneho obyvateľstva stále nemala vytvorené podmienky pre výkon a realizáciu tohto ústavného práva.

Aktivisti hnutia za občianske práva preto v rokoch 1960-61 sústredili svoju pozornosť na volebné právo, pričom túto kampan (Voter Education Project) podporila aj vláda. Základom realizácie volebného práva bola registrácia čiernych voličov, keďže vo vidieckych južných oblastiach existovali rôzne spôsoby, ako znemožniť čiernym občanom realizáciu ich práva voliť: od formálnych požiadaviek na vyplnenie formulárov až po testy znalosti ústavy ďaleko nad rámec zákonom vyžadovaných požiadaviek. V roku 1962 bola z celkového počtu čiernych voličov registrovaná iba jedna štvrtina²⁶, pričom napríklad v štáte Mississippi to bolo iba 5%, v štáte Alabama 13%. Výsledkom kampane spolu s prijatými zákonmi bolo, že do roku 1964 sa počet registrovaných čiernych voličov zvýšil na 40%.

2.1 CIVIL RIGHTS ACT (1964)

Ako už bolo uvedené, vládna moc k problematike občianskych práv volila skôr cestu nezasahovania, pred ich pozitívnym zakotvením vo forme legislatívnej úpravy. K zmene tohto prístupu zo strany prezidenta (a teda i vládnej moci) došlo až po masívných demonštráciách a násilí v Birminghame na jar 1963:

V roku 1960 Najvyšší súd Spojených štátov v prípade *Boynton v. Virginia*²⁷ rozhodol, že rasová segregácia vo verejnej doprave je v rozpore s federálnym zákonom (*Interstate Commerce Act*, 1887). Vďaka extenzívnemu zdôvodneniu, v ktorom bola autobusová preprava poňatá ako oblasť spadajúca a spojená s medzištátnym obchodom (*interstate commerce*), tak súd vytvoril právny základ pre federálnu vládu zakázať diskrimináciu v tejto oblasti. Na podklade tohto rozhodnutia (ako i skoršieho rozhodnutia *Keys v. Carolina Coach Company*) sa občianskoprávni aktivisti²⁸ rozhodli otestovať ho v praxi a vydali sa na autobusový výlet z Washingtonu do Alabamy. Tri skupiny aktivistov (označovaní ako *Freedom riders*) boli násilne napadnuté, pričom miestne orgány im neposkytli ochranu. V meste Birmingham v štáte Alabama boli protestujúci napadnutí členmi Ku Klux Klanu za pomoci miestnych policajných orgánov, v meste Anniston dokonca podpálili autobus s protestujúcimi. Tieto násilnosti (patrične medializované) zosilnili tlak na potrebu patričnej legislatívy. Minister spravodlivosti (Robert Kennedy) zasiahol a presadil prijatie noriem²⁹ vynucujúcich vykonateľnosť tohto rozhodnutia: pasažieri v medzištátnej doprave si mohli voľne sadnúť kam chceli, označenia "bieli" a "farební" boli odstránené a rasovo oddelené toalety a čakárne boli zrušené.

24 Posledný zákon o občianskych právach (*Civil Rights Act*, 1875) Najvyšší súd Spojených štátov vyhlásil za protiústavný.

25 *Civil Rights Act of 1957*, Pub.L. 85-315, 71 Stat. 634, uzákonený 9. septembra, 1957. Dostupné online na stránke <www.findlaw.com>, ako i ďalšie zákony uvedené v tomto príspevku.

26 Nieman, D.G. *Promises to Keep: African-Americans and the constitutional order, 1776 to the Present*. New York Oxford : Oxford University Press, 1991, str. 167.

27 *Boynton v. Virginia* 364 U.S. 454 (1960).

28 Išlo o aktivistov hnutia CORE (*The Congress of Racial Equality*) a SNCC (*Student Non-Violent Coordinating Comitee*).

29 Išlo o právne normy vydané *Interstate Commerce Commision*, nie normy vydané Kongresom.

11. júna prezident Kennedy vyhlásil³⁰, že: *Bude možné, v blízkej budúcnosti, pre každého Američana požívať výhody toho, že je Američan bez ohľadu na jeho rasu alebo farbu pleti.Sme konfrontovaní predovšetkým s morálnym problémom. Je starý ako písmo a jasný ako americká ústava. ... Teraz prišiel čas pre tento národ, aby naplnil svoj sľub. Udalosti v Birminghame a inde tak zvýšili volanie po rovnosti, že žiadne mesto ani štát či zákonodarný orgán si nemôže rozumne zvoliť cestu ich ignorácie....* Prezident zároveň vyzval Kongres na prijatie príslušnej legislatívy: *Preto žiadam Kongres, aby prijal zákony priznávajúce všetkým Američanom právo byť obsluhovaní v prevádzkach otvorených verejnosti -hoteloch, reštauráciách, divadlách, obchodoch a podobných zariadeniach. Celonárodná legislatíva je potrebná ak chceme tento problém presunúť z ulíc na súdy....že ústava bude farboslepá, ako to povedal sudca Harlan na prelome storočia*³¹.

Ani smrť prezidenta Kennedyho (november 1963) neprerušila tento trend, a jeho nástupca, prezident Johnson považoval legislatívu upravujúcu občianske práva za svoju prioritu. Výsledkom bolo prijatie *Civil Rights Act* (1964)³². Cieľom tohto zákona bolo zakázať segregáciu čiernych občanov a plne tak realizovať princíp vyslovený v rozhodnutí *Brown* o desaťročie predtým.

Zákon výslovne zakotvil, že *všetky osoby sú oprávnené na plné a rovnaké požívanie tovarov, služieb, zariadení, výsad, výhod a ubytovaní na všetkých miestach verejného života, tak ako je definované v tomto článku zákona, bez diskriminácie či segregácie na základe rasy, farby pleti, vierovyznania a národnostného pôvodu*. Zákon ďalej zakázal štátnym a miestnym orgánom odopierať občanom prístup k verejným zariadeniam na základe rasy, farby pleti, vierovyznania či národnostného pôvodu. Zákon ďalej potvrdil desegregáciu v školstve a splnomocnil ministra spravodlivosti na uplatňovanie práv súkromnoprávnymi prostriedkami (žalobami) na vynútenie tohto zákona. Právomoci *Civil Rights Commision* boli posilnené. Diskriminácia vo všetkých oblastiach, v ktorých vládne agentúry dostávali finančné prostriedky od vlády bola zakázaná pod sankciou zastavenia týchto prostriedkov. Čl.VII zakázal diskrimináciu na základe rasy, farby pleti, vierovyznania alebo pohlavia zamestnávateľmi, odborovými organizáciami s viac ako 25 zamestnancami alebo členmi a zamestnávateľskými zväzmi.

Zákonnosť *Civil Rights Act* bola ešte v tom istom roku podrobená súdnemu prieskumu: v prípadoch *Heart of Atlanta Motel v. United States*³³ a *Katzenbach v. McClung*³⁴ súd jednomyseľne potvrdil ústavnosť ustanovení zakazujúcich diskrimináciu v motelloch a reštauráciách. V rozhodnutí *McClung* sa súd sústredil na právomoc Kongresu, pričom ustálil, že prevádzkovanie reštaurácie spadá do oblasti *interstate commerce* a teda je dôvod podriaďiť ju tejto regulácii: reštaurácia je otvorená pre medzištátnych zákazníkov a časť jedla, ktoré predáva pochádza z medzištátneho obchodu. Zároveň, prevádzkovanie takýchto segregovaných zariadení má priamy negatívny dopad na medzištátny cestovný ruch (*interstate travel*), keďže je jasné že do takýchto oblastí Spojených štátov čierni občania neprídu.

30 <http://www.jfklibrary.org/Research/Ready-Reference/JFK-Speeches/Radio-and-Television-Report-to-the-American-People-on-Civil-Rights-June-11-1963.aspx>

31 Tento výrok použil sudca Harlan vo svojom nesúhlasnom stanovisku k rozhodnutiu *Plessy*.

32 Public Law 82-352 (78 Stat. 241). Dostupné online <<http://www.archives.gov/education/lessons/civil-rights-act/images/act-01.jpg>>.

33 *Heart of Atlanta Motel v. United States* 379 U.S. 241 (1964).

34 *Katzenbach v. McClung* 379 U.S. 294 (1964).

2.2 VOLEBNÉ PRÁVO

Po úspechu *Civil Rights Act* sa prezident Johnson následne sústredil na oblasť volebného práva. Ako prezident Johnson uviedol³⁵: *Mnohé z otázok občianskych práv sú veľmi komplexné a ťažké. Avšak o tomto tu nemôže a nesmie byť žiaden argument. Každý Američan musí mať rovnaké právo voliť. Nie je žiaden dôvod, ktorý by mohol byť ospravedlnením pre odopretie tohto práva. Nie je žiadna iná povinnosť ktorá by nás ťažila viac, ako povinnosť ktorú máme na zaistenie tohto práva..... Tento zákon zakáže obmedzenia vo všetkých voľbách – federálnych, štátnych aj lokálnych -ktoré sa používali na obmedzenie volebného práva čiernym občanom. Tento zákon ustanoví jednoduchý, rovnaký štandard, ktorý nebude môcť byť používaný (bez ohľadu aké geniálne bude toto úsilie)ako zneužívanie našej Ústavy. Poskytne občanom možnosť byť registrovaný úradníkmi vlády Spojených štátov, v prípade, ak ich odmietnu registrovať štátni úradníci. Toto eliminuje zdĺhavé a nepotrebné žaloby, ktoré oddávajú volebné právo. Navyiac, táto zákonná úprava zaistí, že riadne registrovaným jednotlivcom nebude zakázané právo voliť. Prezident Johnson zároveň požiadal o podporu pri schvaľovaní tohto zákona (Voting Rights Act).*

Voting Rights Act (1965) efektívne zabránil diskriminácii pri výkone volebného práva. Pozornosť zákonodarcu sa sústredila na test gramotnosti, najbežnejší prostriedok pozbavenia volebného práva: v štátoch, resp. oblastiach kde bolo zaregistrovaných menej ako 50% voličov sa tento test automaticky neuplatňoval. V oblastiach, kde bola preukázaná diskriminácia, voličov registrovali federálni úradníci. Zároveň, aby južným štátom zabránili vymyslieť nové metódy diskriminácie, implementácia nových požiadaviek alebo postupov podliehala schváleniu súdom, resp. ministrom spravodlivosti.

Aj *Voting Rights Act* bol podrobený súdnemu prieskumu Najvyšším súdom: v prípade *South Carolina v. Katzenbach*³⁶ sa súd vyslovil, že je celkom jednoznačne v právomoci Kongresu prijať príslušnú legislatívu na vynútenie XV. dodatku k Ústave. Podľa názoru Najvyššieho súdu Spojených štátov má Kongres právo vybrať spôsoby, ktoré sú podľa neho najvhodnejšie.

Najvyšší súd Spojených štátov však išiel vo svojej rozhodovacej právomoci ešte ďalej: V roku 1962 bol prijatý XXIV. dodatok k Ústave (ratifikovaný roku 1964), zakazujúci zaplatenie dane (*poll tax*) ako požiadavky na výkon volebného práva vo federálnych voľbách. V prípade *Harper v. Virginia Board of Elections*³⁷ Najvyšší súd označil *poll tax* za protiústavnú a zákaz jej zaplatenia rozšíril aj na voľby v jednotlivých štátoch. Neskoršia prax ukázala, že *Voting Rights Act* spolu s XXIV. dodatkom a uvedenými rozhodnutiami dosiahli svoj cieľ – odstrániť diskrimináciu v oblasti volebného práva.

2.3 FAIR HOUSING ACT

Posledným z významnej trojice zákonov prijatých počas Johnsonovho pôsobenia bol *Fair Housing Act*³⁸ (1968). Tento zakázal diskrimináciu *na základe rasy, farby pleti, vierovyznania a národnostného pôvodu pri predaji alebo prenájme nehnuteľností*. Zákon ďalej zakázal diskrimináciu niektorej zo zmluvných strán na tomto podklade v zmluvných podmienkach kúpnych či nájomných zmlúv a inzerciu predaja a prenájmu nehnuteľností určených na bývanie naznačujúcu určitú preferenciu na základe rasy, farby pleti, náboženstva či národnostného pôvodu. Cieľom tejto zákonnej úpravy bolo zabrániť vyčleneniu určitej sociálnej skupiny do určitých štvrtí, či oblastí.

Tomto prístupu dal za pravdu aj Najvyšší súd Spojených štátov v rozhodnutí *Jones v. Alfred H. Mayer Co.*³⁹ (1968), ktorý potvrdil právomoc Kongresu na reguláciu v tejto oblasti s cieľom odstránenia diskriminácie: *pojem sloboda, ktorú je Kongres oprávnený zabezpečiť v zmysle XIII. Dodatku, zahŕňa aj slobodu kúpiť si čokoľvek čo si môže kúpiť beloch, právo bývať tam, kde môže bývať beloch. Ak Kongres nemôže vysloviť, že byť slobodný znamená prinajmenšom toľkoto, potom XIII. dodatok predstavuje záväzok, ktorý národ nemôže dodržať.*

35 Address to the Congress, 15. marec 1965. Dostupné online <<http://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/primary-resources/lbj-voting/>>.

36 *South Carolina v. Katzenbach*, 383 U.S. 301 (1966).

37 *Harper v. Virginia Board of Elections*, 383 U.S. 663 (1966).

38 Fair Housing Act, 42 U.S.C. 3601-3619.

39 *Jones v. Alfred H. Mayer Co.* 392 U.S. 409 (1968).

ZÁVER

V priebehu necelých dvoch desaťročí nastali v oblasti občianskych práv v USA veľké zmeny. Doktrína „*separate but equal*“ bola prekonaná a nastalo obdobie postupnej desegregácie a zrovnoprávňovania čiernych Američanov. Vďaka legislatíve prijatej v tomto období a najmä vďaka rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu Spojených štátov sa stalo realitou to, čo sa predtým zdalo byť úplne nemožné: „*white*“ a „*colored*“ spolu vo verejnej doprave, hoteloch či reštauráciách, na školách a univerzitách. Pozitívne zmeny nastali taktiež v oblasti volebného práva: počet voličov na juhu sa vďaka prijatým legislatívnym úpravám podstatne zvýšil, čo umožnilo čiernym obyvateľom legitímnym spôsobom vyjadriť svoj názor a tým prispieť k ďalšej zmene svojej situácie.

RESUME

ERBENOVÁ, Andrea: The development of civil rights in US from 1954 to 1968. In HISTORIA ET THEORIA IURIS. Vol. 4, 2012, No.7, p. 16

The contribution is focused on the period of civil rights movement in the fifties and sixties of the 20th century. The doctrine of “separate, but equal” was overturned by the Supreme Court decision *Brown v. Board of Education of Topeka*. This was followed by important legislation regarding civil rights that was passed in this period, such as *Civil Rights Act of 1957, 1960, 1964, Voting Rights Act, Fair Housing Act*). This legislation helped in the process of desegregation and equalization of Negroes, but the most important role in this process played the Supreme Court of United States and his judicial activity. Progress was achieved also in the area of disenfranchisement: by the end of this period most of the African-American citizens were entitled to franchise.